

“Els mitjans afavoreixen més la confrontació”

Mariano Ferrer, periodista i professor de comunicació de la Universitat de Deusto, és un ferm defensor de la veracitat periodística. Un valor que gairebé sempre queda arraconat quan es parla del País Basc. Aquest periodista, el primer director del diari 'Egin' i col·laborador del moviment pacifista Elkarri, lluita contra els dogmes que han fet del periodisme un actor més del conflicte basc.

Gairebé sempre, les teories per a interpretar les claus del conflicte basc acostumen a anar acompanyades de sentiments visceralment que s'interposen com un filtre entre els fets i les explicacions. El cas d'aquest professor de llenguatge de la comunicació de la Universitat de Deusto és tot el contrari. Mariano Ferrer és un referent en el món periodístic del País Basc. Des del seu programa matinal a Radio Popular de Donosti, tracta d'exposar una realitat que s'allunyi de l'estridència i del reduccionisme amb què molts mitjans tracten el cas basc. Una llarga trajectòria professional l'avalua en aquest afany de trencar amb els discursos monolòtics. De fet, com a primer director del diari *Egin*, va dimitir d'aquella funció perquè no va voler rectificar un editorial que demanava la fi de la lluita armada.

El passat 31 de març, Ferrer participà en una taula rodona, al Col·legi de Periodistes de Catalunya, organitzada pel Grup de Periodistes Gaziel i l'Associació Catalana de Professionals. En aquella ocasió, com en aquesta entrevista, aquest periodista i professor analitzà el paper dels mitjans de comunicació en el conflicte basc.

—L'èxit de l'estat és que la majoria de la informació referent al País Basc passi pel filtre de Madrid?

—Voldria posar fi a la idea que hi ha una mena de conspiració contra el País Basc. No. El conflicte basc és de tal naturalesa i potència que ha anat passant cadascú al seu lloc.

Molta gent, encara que pensés el contrari, probablement no s'atreveia a dir

“M'agradaria que es respectessin més les normes típiques i tòpiques del periodisme.”

el que ara diuen perquè no era políticament correcte. I és que el País Basc es beneficià, d'alguna manera, durant un temps de l'herència del franquisme. És a dir, que s'havia convertit en un referent de l'antifranquisme. Lògicament, en la democràcia primerenca no es podien convertir en pedregades les floretes i fer del País Basc, de cop, un referent satànic. Per tant, hi ha hagut un procés, un temps, on tot s'ha anat recol·locant. Com que el conflicte, per comptes d'amainar, s'ha radicalitzat i endurit, han aflorat les veritaderes posicions que hi ha realment a Espanya respecte el País Basc. I evi-

dentment, hi ha el temor i la prevenció que aquell territori pugui tenir una voluntat política autònoma pròpia, que pugui posar en discussió el projecte que la majoria d'Espanya defensa.

Els mitjans, que són part d'aquesta concepció d'Espanya, després d'haver estat durant algun temps trampejant, perquè no s'atrevien a dir que eren espanyols amb totes les conseqüències, ara ja ho diuen. Així, el Govern s'ha trobat amb una plataforma mediàtica a través de la qual el seu missatge es transmet com la concepció de la verge, vaja, sense màcula. Però no perquè els ho dictin, simplement perquè en l'àmbit de molts periodistes i de les empreses periodístiques es pensa el que avui dia el Govern pensa.

—Es pot dir que ETA i el seu entorn també segueixen determinades estratègies mediàtiques?

—ETA unifica tot en el mal, que és l'opressió a la nacionalitat basca. ETA és un moviment nacionalista, que ha pogut semblar en alguns moments més marxista, o més "insurgentista", segons les conjuntures polítiques i els referents internacionals, que feia que els ideòlegs d'ETA beguessin més de Cuba, o d'Algèria, del Quebec o Irlanda... Però el seu és un concepte de poble que té uns drets. I se'n deriva un territori, i d'això l'obligació dels altres d'acceptar la voluntat d'aquest poble. Però, a més a més, ells són els portaveus d'aquesta voluntat. I aquesta és, per dir-ho d'alguna manera, la línia totalitària que té ETA, que és la que l'està portant, al meu entendre, al fracàs.

—La premsa s'ha convertit en un actor polític més del conflicte basc?

—Considero, encara que ho pretenguin o no, que sí. Intervé, el condiciona i el marca. Els periodistes volen veure's, normalment, com a miralls de la realitat. Però bé, tots sabem els límits que té aquesta pretensió d'objectivitat... I en un conflicte tan embolicat i polititzat com aquest, en què se superposen dues realitats (la de l'activitat violenta d'ETA contra ciutadans, i la d'un problema polític, que alguns el consideren relacionat amb la violència i d'altres no), doncs, la decantació de

“El Govern s'ha trobat amb una plataforma mediàtica que transmet el seu missatge (...) Però no perquè ho dicti, sinó perquè en molts àmbits periodístics es pensa el que el Govern pensa”

cada mitjà de comunicació, a l'hora d'interpretar el conflicte, els fa prendre unes posicions que, em sembla a mi, els porten a fer una descripció molt desequilibrada del que està passant. I de fet, no només això, sinó que es fa de manera que molts han apostat per oferir una visió política del conflicte que fa més difícil l'entesa i l'acostament entre les parts. I en aquest sentit, sí que crec que és un factor que contribueix a fer més difícil la solució del problema.

—Per vostè, doncs, quin hauria de ser el paper dels mitjans de comunicació en aquest tema?

—Distingeixo diversos plans. El pla violència/pla polític. Entenc perfectament la bel·ligerància contra ETA i la seva voluntat d'intervenir militarment i criminalment en un conflicte polític, en el sentit que això es condemni i es tracti de conscienciar la societat de la brutalitat que això suposa. Amb això, no hi tinc cap problema. Tampoc no en tinc cap, pel que fa a acceptar que cada diari, en funció del que entenguin que és millor per a Espanya o per al País Basc, adoptin una determinada línia editorial. Hi tenen tot el dret i cal entendre-ho com a normal, en una so-

cietat democràtica i lliure. Però penso que s'hauria de procurar separar amb claredat els fets de les opinions. En el que és la descripció del conflicte basc i les seves circumstàncies, a mi m'agradaria que es respectessin més les normes típiques i tòpiques de la professió. És a dir, que els diaris possessin més ganes i cura a ser veraces, en la mesura que un mitjà ho pot ser. Això vol dir: contrastar fonts, donar una proporcionalitat a les parts perquè el relat que es faci sigui tan objectiu com sigui possible.

D'altra banda, tot i admetre per complet la llibertat d'opinió i d'aposta política, cal que s'exerceixi sempre sobre fets reals i no sobre realitats inventades o distorsionades. Això s'aprecia moltíssim en la literatura política sobre el País Basc de cada dia, on es munten contínuament interpretacions de dades que no es corresponen amb la realitat. Em sembla una manera també de falsejar-la.

—Pot donar algun exemple?

—Uf! És gairebé una feina impossible! Quin cas...? Home... És el cas de les afirmacions que es posen en boca de persones que no les han fetes, les distorsions de les declaracions que es fan, entestar-se a agafar tot el que es diu aquí per la part que més crema, per on més mal fa, per on més irrita... A tot això em refereixo!

I és que sembla que des de posicions nacionalistes no es pugui dir res que sigui raonable! Tot el que es recull del nacionalisme grinyola. L'únic que es pren com a raonable és quan el nacionalisme és crític amb ell mateix. Em refereixo a aquest tipus de plantejament que cerca només allò que ofèn l'altre, el que ridiculitza, el que sembla incongruent. Mai no es busca reflectir allò que de veritat es vol dir, sinó allò que interessa que sembli que es diu... Després, a la vista hi ha les informacions que es publiquen com a certes, quan se sap quina font tenen, que no han estat contrastades; com es remenen documents que apareixen de cop i volta, que no se sap d'on surten i ni qui els té; com es porten episodis com el de les preteses "excomuniions" de fa pocs dies. És que és cada dia!

JORDI PUJOL

"És que sembla que des de posicions nacionalistes no es pugui dir res que sigui raonable! (...) Mai no es busca reflectir allò que de veritat es vol dir, sinó allò que interessa que sembla que es diu..."

És una manera de tractar el cas basc, cercant sempre afavorir una manera de veure perjudicant-ne una altra. Crec que això va molt més enllà de la legítima opció del que pugui ser bo o dolent, lícit o il·lícit.

—Els mitjans de comunicació són, doncs, corresponsables de la situació de crispació política d'avui?

—Tampoc no vull exagerar. Però sí que fan un soroll immens. I sí que crec que és desproporcionat que es parli tant del País Basc. Propicien que la gent tingui una imatge com si això es tractés de, bé... de l'Alemanya de Hitler!

Els que vivim aquí sabem que, amb tot l'horror que ETA suposa, en absolut fa que aquesta societat sigui el que molts pretenen que sigui. I quan parlo dels mitjans no em refereixo a tots. Primer, perquè jo no tinc accés a tots. Però sí la crítica fonamental que faig als mitjans, d'una manera general, és que crec que avui dia s'ha arribat a la conclusió que accentuar l'horror del que passa al País Basc afavoreix un determinat vot el dia 13 de maig. I llavors, es busca per tots els mitjans d'informació i opinió crear aquest clima que porti a la conclusió que l'única

manera de sortir d'aquest infern és votar uns determinats partits. Això es nota clamorosament en la forma com es manega la informació i l'opinió. Des d'aquest punt de vista, els mitjans de comunicació afavoreixen més la confrontació que no la concòrdia.

Ara bé, els responsables del conflicte són fonamentalment ETA, d'una banda, i la incapacitat dels polítics de saber portar dues dimensions que són diferents però que guarden una relació: la de les lliures decisions d'una societat en l'àmbit polític i la de saber reconduir una intervenció armada en aquest conflicte polític. És clar que són coses difícils de fer, que els polítics no han sabut fer. I aquí és on intervenen els mitjans de comunicació, però no és que en siguin els responsables. Ara bé, per comptes de contribuir a fer les coses més fàcils les fan més difícils. Sigui o no la seva intenció, perquè jo no hi entro en un judici d'intencions. Només em remeto al que lleigeixo, sento i veig.

—Aquesta actitud dels mitjans de comunicació afavoreix indirectament els objectius d'ETA?

—Crec que no. Home, pot ser irrita determinats sectors que poden partici-

par més o menys dels objectius polítics d'ETA. Lògicament, amb la càrrega anti-ETA barrejada amb l'antinacionalista que mostren certes actituds, evidentment, causen una certa irritació. Però d'aquí a afavorir els objectius d'ETA, doncs... no, no veig per què. Home, si es volen fer disset lectures convergents i dir que com que a ETA li interessa que tot vagi pitjor, perquè com pitjor vagi, més es revolti la societat basca i més suport presti a ETA, doncs, llavors, els diaris, promovent aquesta visió, ajuden ETA. Bé, em sembla una història massa llarga. Jo no arribo tan lluny...

—Passades les eleccions del pròxim 13 de maig pot arribar una època de més calma, potser no a nivell polític però sí a nivell mediàtic?

—Home, això dependrà del que donin de si les eleccions i de la capacitat que tinguin els partits polítics de gestionar els resultats electorals. Ara bé, és difícil que les coses es posin molt pitjor, ara ja estan molt amargues, molt polaritzades...

Però hem de preveure futurs immediats no gaire millors, em temo. Un futur pot ser el d'una ingovernabilitat, si les dues opcions (la que constitueix el PNB-EA o la del PP-PSOE) no aconseguen uns resultats que els permetin governar al marge del que faci EH. Si això passa, tindrem una inestabilitat semblant a la que hi ha hagut fins ara. Per tant, ens trobaríem amb les condicions perquè es repetís el que passa ara. I si el PNB optés per governar de nou amb el suport d'EH —que no és probable però tampoc no és impossible— l'ofensiva politicomediàtica, fins i tot, es podria accentuar més encara.

Un sempre confia que la manifestació de la voluntat de la societat, sigui la que sigui, doni un suport als polítics suficient per tal que, en funció del vot, s'intenti una solució que sigui raonable. I la sortida més lògica seria que tots estiguéssim disposats a acceptar-ho. Però, tal com s'han posat les coses, tampoc és segur que vagi a ser així.

Enric Rimbau